

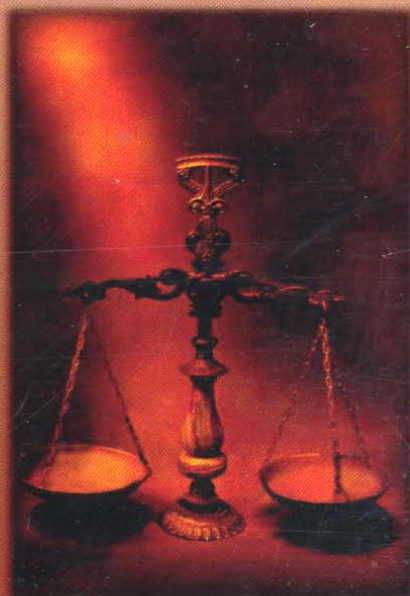
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE
ȘI ECONOMICE EUROPENE
„CONSTANTIN STERE” DIN MOLDOVA

UNIUNEA JURISTILOR DIN MOLDOVA

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

Nr.12, decembrie 2017

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

Nr. 12 (206) 2017

**Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000**

**Publicație acreditată de Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009**

Tipul C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF

Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept, Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare *Antonina DEMBIȚCHI*
Asistență computerizată *Maria BONDARI*

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe CIOCANU (doctor habilitat în științe fizico-matematice, profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova)
Gheorghe RUSNAC (doctor habilitat, profesor universitar, academician)
Ion DIACONESCU (profesor doctor, academician, Academia Internațională „M.Eminescu”, România)
Elena ARAMĂ (doctor habilitat în drept, profesor universitar)
Victoria ARHLIUC (doctor habilitat în drept, profesor universitar)
Flavius-Antoni BAIAS (doctor, conferențiar universitar, decanul Facultății de Drept, Universitatea din București)
Sergiu BRÎNZA (doctor habilitat în drept, profesor universitar)
Cătălin BORDEIANU (doctor în drept, profesor universitar, membru corespondent, Academia Internațională „M.Eminescu”, România)
Ion CRAIOVAN (doctor în drept, profesor universitar, România)
Gheorghe CHIBAC (doctor în drept, profesor universitar)
Ion DOGARU (doctor, profesor universitar, academician, Academia Română)
Spyros FLOGAITIS (doctor în istorie și drept, profesor universitar, academician (Grecia), director al Organizației Europene de Drept Public)
Ion GUCEAC (doctor habilitat în drept, profesor universitar, membru corespondent al AȘM)
Raisa GRECU (doctor habilitat în drept, profesor universitar, USPEE „Constantin Stere”)
Ioan HUMĂ (doctor în drept, profesor universitar, România)
Gheorghe MIHAI (doctor în drept, profesor universitar, România)
Nicolae SADOVEI (doctor în drept, conferențiar universitar)
Andrei SMOCHINĂ (doctor habilitat în drept)
Florin STRETEANU (doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Vytautas NEKROSIUS (doctor habilitat în drept, profesor universitar, Lituania)
Tzvetan SIVKOV (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria)
A.A. TREBKOV (doctor în drept, profesor, președintele Uniunii Juriștilor din Federația Rusă)
Tudorel TOADER (doctor în drept, profesor universitar, rectorul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)
Alexandru ȚICLEA (doctor în drept, rectorul Universității Ecologice București, România)

ADRESA REDACTIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Tel./fax. (022) 241207: e-mail: revistadrept@yahoo.com
Pagina web: www.rnd.md

Indexul PM 31536

CUPRINS

Elena ARAMĂ

Mircea I. Manolescu – inițiatorul
Metodologiei juridice în România

3

Gheorghe RENIȚĂ

Hooliganismul ce implică acțiuni care
încalcă grosolan ordinea publică, însoțite
de aplicarea violenței asupra persoanelor:
divergențe jurisprudențiale. *Partea I*

9

Victoria POPA

Practica altor state în prevenirea
delincvenței juvenile

22

Sergiu BOZIANU

Publicarea datelor cu caracter personal
consemnate în hotărârile judecătorești:
transparență decizională și lupta cu
corupția sau ingerință arbitrară în viața
privată a subiecților de date

28

Veronica ARNĂUT

Procesul legislativ și procedura legislativă
Partea II

31

Evgheni CARA

Unele reflecții privind subiectul infracțiunii
de separatism: practica internațională
versus Republica Moldova

36

Natalia CIUMAC

Emoțiile sau starea emoțională a
subiectului ca semn facultativ al laturii
subiective

43

Ion COBÎȘENCO, Marcel FALĂ

Principiul proporționalității măsurilor
speciale de investigații – garanție a
dreptului la viață privată

48

SUMMARY

Mircea I. Manolescu – the initiator of the
Juridical methodology in Romania

Hooliganism involving actions that grossly
infringe public order, accompanied by
violence inflicted upon individuals:
case-law divergences. *Part I*

The practice of other states in the
prevention of juvenile delinquency

Publication of personal data in judgments:
decisional transparency and fight against
corruption or interference in private life

The legislative process and legislative
procedure. *Part II*

Some reflections on the subject of the
separatism crime: international practice
versus Republic of Moldova

The emotions or emotional status of the
subject as a sign of the discretionary side
of the subjective

The principle of proportionality of special
investigative measures – guarantee of the
right to private life

HULIGANISMUL CE IMPLICĂ ACȚIUNI CARE ÎNCALCĂ GROSOLAN ORDINEA PUBLICĂ, ÎNSOȚITE DE APLICAREA VIOLENȚEI ASUPRA PERSOANELOR: DIVERGENȚE JURISPRUDENȚIALE

Partea I

Gheorghe RENIȚĂ
Universitatea de Stat din Moldova

Acest articol este consacrat infracțiunii de huliganism ce presupune acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor (art.287 Cod penal). În acest sens, au fost valorificate explicațiile Plenului Curții Supreme de Justiție din Hotărârea sa nr.4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism prin prisma prevederilor legale, abordărilor doctrinare și practicii judiciare. S-a arătat că sintagma „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” este vagă și acordă celor abilitați cu aplicarea legii penale o marjă largă de apreciere. Cu toate acestea, s-a reținut că jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului nu respinge ideea că, în anumite circumstanțe, definițiile pot avea o doză de ambiguitate, în special în domeniile în care situația se schimbă în funcție de tendințele dominante în societate. Însă aceasta nu ar trebui să transforme textul de lege ce incriminează infracțiunea de huliganism într-o „normă de cauciuc” sau într-un „sac fără fund”. Norma în cauză trebuie aplicată cu un prag înalt, astfel încât să nu conducă la banalizarea justiției penale. De asemenea, s-a subliniat că încălcarea grosolană a ordinii publice prin ea însăși (fără acțiunea adiacentă – aplicarea violenței asupra persoanelor) nu conduce la întrunirea elementelor constitutive ale infracțiunii de huliganism. Acest aspect nu a fost înțeles în unele spețe din practica judiciară. Se argumentează că în astfel de situații poate fi aplicat art.354 „Huliganismul nu prea grav” din Codul contravențional, contravenție care, de altfel, nu presupune aplicarea violenței. Nu în ultimul rând, s-a arătat că violența exercitată în contextul infracțiunii de huliganism se poate solda cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, fie cu vătămare neînsemnată, care nu presupune nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă.

Cuvinte-cheie: huliganism; infracțiune; contravenție; încălcarea grosolană a ordinii publice; violență; previzibilitate.

HOOLIGANISM INVOLVING ACTIONS THAT GROSSLY INFRINGE PUBLIC ORDER, ACCOMPANIED BY VIOLENCE INFLICTED UPON INDIVIDUALS: CASE-LAW DIVERGENCES

Part I

This article is dedicated to the hooliganism offense committed by actions grossly violating public order, involving the application of violence to persons (art.287 of the Criminal Code). In this regard, the explanations of the Plenum of the Supreme Court of Justice in its judgment no.4 of June 19, 2006 „On Judicial Practice in Criminal Crimes Against Hooliganism” were used in terms of legal provisions, doctrinal approaches and judicial practice. It has been shown that the phrase „actions grossly violating public order” is vague and gives to the persons authorized to apply the criminal law a wide margin of appreciation. However, it has been noted that the jurisprudence of the European Court of Human Rights does not reject the idea that in certain circumstances the definitions may have a certain amount of ambiguity, particularly in fields in which the situation changes according to the prevailing views of society. But, it should not transform the text of the law that criminalizes hooliganism into a „rubber norm” or a „bottomless bag”. The provision in question should be applied with a high threshold so as not to trivialize the criminal justice. It has also been stressed that the gross violation of public order by itself (without the adjoining action – application of violence against individuals) does not include all the constitutive elements of the hooliganism offense. This aspect has not been understood in some cases in judicial practice. It is argued that in such situations, art.354 „Minor Hooliganism” of the Contravention Code may be applied, which is a contravention that, in fact, does not imply the application of violence. Not least, it has been shown that the violence exercised in the context of the hooliganism offense can result in a slight injury to body or health integrity, either with minor injury, which does not imply either short-term health disorder or insignificant and stable loss of working capacity.

Keywords: hooliganism; crime; contravention; gross violation of public order; violence; foreseeability.

Ca întotdeauna, grație perspicacității făptuitorilor pot să apară situații inedite în care aplicarea unei norme penale sau a unui principiu este provocată să se adapteze la un nivel pe care speculația juridică nu l-a atins încă. Tocmai de aceea s-a opinat că jurisprudența este cea mai expresivă și cea mai relevantă formă de obiectivare a „dreptului în mișcare” [1]. Ea constituie un factor primordial de mode-

lare „cotidiană” și inevitabilă a normelor juridice pe relief social, cumplit de denivelat [2]. Însă, în acest proces, cei chemați să dea verdicte în cauze concrete, din varii motive, pot distorsiona litera și spiritul legii penale, alunecând în arbitrar.

Din această perspectivă, consemnăm că o împrejurare din practica judiciară a constituit ocazia redacării prezentelor reflecții. Astfel, la 15 mai 2017, Ple-

nul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova a adoptat Hotărârea nr.6 (în continuare – Hotărârea nr.6/2017) [3] de modificare și completare a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism [4].

Fără a pretinde realizarea unui studiu *per ansamblu* a hotărârii menționate, în mod aparte, ne vom focusa demersul asupra statuărilor referitoare la una (prima) dintre modalitățile normative alternative ale faptei prejudiciabile a infracțiunii de huliganism prevăzute la art.287 din Codul penal al Republicii Moldova (CP RM), și anume: acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor [5].

Cu titlu preliminar, reținem că, în prezența acestei modalități normative, „infracțiunea de huliganism adoptă forma unei infracțiuni complexe: acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică reprezintă acțiunea principală din cadrul acestei infracțiuni complexe; aplicarea violenței asupra persoanelor constituie acțiunea adiacentă din cadrul respectivei infracțiuni complexe” [6].

În ceea ce privește acțiunea principală, prin Hotărârea nr.6/2017 s-a adăugat la pct.2) din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr.4 din 19 iunie 2006, următoarea explicație: „(...) prin „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” se înțelege fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, care se concretizează în acostarea jignitoare a persoanelor, în alte acțiuni similare, ce încalcă normele etice, tulbură ordinea publică și liniștea persoanelor”.

Împărtășim o atare denotație și observăm că această a fost însușită din literatura de specialitate [7].

Cu toate acestea, expresia utilizată de legiuitor – „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” – nu este lipsită de echivoc și obscurități. În particular, suscită reticență adjectivul „grosolan”. Acest lucru a fost semnalat încă în anul 2003 (când nici nu s-a uscat bine cerneala art.287 CP RM) în Expertiza Codului penal al Republicii Moldova, realizată în cadrul Programului de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept. Astfel, după V.Coussirat-Coustere (unul dintre experții solicitați de către Consiliul Europei să facă expertiza legii penale a țării noastre): „Reformularea se impune în cazul alin.(1) art.287 CP RM, care conține elemente prea vagi (*subl. ne aparține*), pentru a fi temei pentru răspunderea penală a autorului. Huliganismul poate să nu „încalce grosolan ordinea publică” și astfel să reprezinte doar un comportament ostil față de societate, iar pentru un asemenea comportament ar fi exagerat ca cineva să fie supus pedepsei penale” [8]. De atunci, sugestia în cauză a fost trecută cu vederea

de forul legislativ [9]. Însă, nu și de către oamenii de știință consacrați. Așadar, pentru a determina o reacție mai promptă a legiuitorului la recomandările de modificare a art.287 CP RM, S.Brînza și V.Stati au venit cu o propunere concretă de reconsiderare a dispoziției alin.(1) art.287 CP RM și, implicit, a noțiunii legislative a huliganismului, după cum urmează: „Fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, însoțită de violență sau amenințare cu violență” [10].

La rândul nostru, alegem să aderăm, fără rezerve, la această propunere *de lege ferenda*. Totuși, cineva ar putea să reproșeze și să afirme că și o asemenea redacție este ambiguă, susceptibilă să antameze problema calității legii. De exemplu, J.Pradel susține, deși într-un alt context, că „trebuie evitați termenii vagi, de tip deschis (*les types ouverts*), cum ar fi ordinea publică (*subl. ne aparține*), bunele moravuri, actele subversive, deoarece acești termeni conferă judecătorilor o putere discreționară prea largă” [11]. Iar după cum se știe, „o putere discreționară care nu este delimitată, chiar dacă face obiectul controlului judiciar din punct de vedere formal, nu trece de testul previzibilității (...). Aceeași concluzie este valabilă și pentru puterea discreționară nelimitată a instanțelor judecătorești” [12].

În această consecutivitate, surprindem că a devenit un leitmotiv afirmația în acord cu care „legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile”. Această cerință este considerată îndeplinită atunci când un justițiabil are posibilitatea de a cunoaște, din însuși textul normei juridice pertinente, la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe și în urma obținerii unei asistențe juridice adecvate, care sunt acțiunile și omisiunile ce pot angaja răspunderea sa penală și care este pedeapsa pe care o riscă în virtutea acestora [13].

De cealaltă parte, în considerarea principiului generalității legilor, formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile standard de reglementare prin intermediul regulilor constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, inclusiv în privința unei norme de drept penal, există un element inevitabil de interpretare judiciară. Nevoia de elucidare a punctelor neclare și de adaptare la circumstanțele schimbătoare va exista întotdeauna. Din nou, deși certitudinea este extrem de dezirabilă, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă; or, legea trebuie să fie capabilă să se adapteze schimbărilor de situație. Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai disiparea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor [14].

Urmând aceste raționamente, în speța *Galstyan vs Armenia* [15], referindu-se la o dispoziție analogică cu art.354 Cod contravențional al Republicii Moldova (care sancționează huliganismul nu prea grav, adică acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice), Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (în continuare – CtEDO) a apreciat că aceasta este formulată cu suficientă precizie. Pentru a se statua astfel, pe scurt, CtEDO a subliniat că ia în calcul diversitatea inerentă a faptelor ce atențiază la ordinea publică. În consecință, s-a concluzionat că ingerința a fost prevăzută de lege [16].

Mai târziu, în cauza *Shvydka vs Ucraina*, CtEDO nu a fost de acord cu poziția reclamantei că prevederile art.173 din Codul Ucrainei cu privire la contravențiile administrative [17] (normă corespondentă cu art.354 Cod contravențional) nu îi sunt aplicabile. În context, s-a remarcat că dispoziția în cauză se referă, în special, la comportamentul ofensator și la tulburarea ordinii publice. În opinia CtEDO, ruperea panglicii de pe o coroană (depusă de către Președintele țării cu prilejul Zilei Independenței Ucrainei, care, de altfel, este celebrată anual la 24 august) ar putea fi considerată ca intrând în sfera de aplicare a normei menționate. În continuare, s-a remarcat că „definiția huliganismului nu prea grav este destul de generală, iar interpretarea și aplicarea acesteia în practică ar putea deschide calea unor abuzuri” [18] (*subl. ne aparține*). Chiar și așa, Curtea de la Strasbourg a notat că, în speță, reclamanta (membră a unui partid politic de opoziție) a recurs la un gest provocator de natură să tulbure sau să insulte una dintre persoanele prezente la eveniment. Având în vedere comportamentul reclamantei și calificarea dată acțiunilor sale de către instanțele judecătorești naționale (a Ucrainei), CtEDO a concluzionat că recunoașterea reclamantei ca fiind vinovată de huliganism nu prea grav și aplicarea unei sancțiuni (privarea de libertate pe un termen de 10 zile), care este prevăzută de dispozițiile relevante ale articolului corespunzător din Codul Ucrainei cu privire la contravențiile administrative, a respectat cerința de legalitate [19].

Cu toate că aceste spețe se referă la contravenția de huliganism nu prea grav, statuările instanței europene pot fi extrapolate cu ușurință și în privința ilicitului penal prevăzut la art.287 CP RM, mai cu seamă, sub aspectul elucidării noțiunii „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică”. Or, prin suprapunere, se poate lesne sesiza că, semnificația atribuită acestui concept de către instanța supremă reprezintă, în esență, un efect de oglindă al prevederilor art.354 Cod contravențional.

După această clarificare, observăm că în ambele cauze s-a pus sub lupa analizei un text legislativ formulat în termeni aproape identici. Însă abordarea

a fost diferită. În timp ce în prima cauza Curtea de la Strasbourg a apreciat că norma a fost previzibilă, bizuindu-se doar pe paleta vastă a modalităților factice ce pot să lezeze ordinea publică; atunci, în cea de-a doua speță, s-a admis, mai întâi, că definiția huliganismului nu prea grav este destul de generală, motiv pentru care s-a dat un semnal de alarmă că cei abilitați cu aplicarea legii ar putea avea cutezanța să o interpreteze și să o aplice arbitrar. Apoi, mergând mai departe, CtEDO a procedat și la analiza felului în care norma în discuție a fost interpretată și aplicată de către instanțele naționale, ca până la urmă să conchidă, în lumina circumstanțelor particulare ale cauzei, că s-a respectat cerința de previzibilitate. Altfel spus, în viziunea CtEDO instanțele naționale au calificat într-o manieră predictibilă și rezonabilă conduita reclamantei.

Mesajul transmis de către instanța europeană în aceste două spețe nu pare a fi unul clar și răspicat. Astfel, unii se pot întreba plastic: „Ce stat dintre cele contractante se va pregăti de luptă, atunci când trompeta Strasbourg-ului va scoate un sunet confuz?” [20].

Însă această penumbră de îndoială a fost înlăturată de către Marea Cameră a CtEDO în cauza *Kudrevičius și alții vs Lituania*. În respectiva speță, s-a recunoscut tranșant că „prin însăși natura sa noțiunea «încălcarea ordinii publice», utilizată în alin.(1) art.283 Cod penal al Lituaniei [21] (normă care prevede răspunderea pentru fapta celui care organizează sau provoacă un grup de persoane la săvârșirea actelor de violență, distrugerea bunurilor sau alte încălcări grave ale ordinii publice și, de asemenea, pentru fapta persoanei care, în timpul dezordinilor în masă aplică violența, distruge bunurile sau în alt mod încalcă grav ordinea publică – *n.a.*), este vagă într-o anumită măsură. Cu toate acestea, dat fiind faptul că viața cotidiană poate fi perturbată printr-un număr infinit de modalități, ar fi ireal să se aștepte ca legiuitorul național să stabilească într-o listă exhaustivă mijloacele ilegale de realizare a acestui scop interzis (*subl. ne aparține*). Prin urmare, Marea Cameră a CtEDO a apreciat că terminologia utilizată pentru formularea prevederilor alin.(1) art.283 Cod penal al Lituaniei corespunde cerințelor de calitate ce decurg din jurisprudența sa” [22]. Mai mult, s-a opinat că interpretarea acestei dispoziții dată de către instanțele naționale în prezenta cauză nu a fost nici arbitrară și nici imprezizibilă, iar reclamantii ar fi putut prevedea, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, că acțiunile lor [23] (*id est*: blocarea traficului pe trei autostrăzi principale timp de 2 zile), ce au cauzat obstrucționarea de lungă durată a activităților vieții cotidiene, a traficului (ruter) și a activităților economice, erau susceptibile de a fi considerate ca „încălcări grave ale ordinii publice”, atrăgând astfel incidența alin.(1) art.283 Cod penal al Lituaniei [24] (normă analogică cu art.285 CP RM).

Sintetizând cele etalate *supra*, desprindem că este *a priori* imposibil pentru legiuitor să determine toate modalitățile în care s-ar putea înfățișa fapta săvârșită în public, îndreptată împotriva ordinii publice, însoțită de violență sau amenințare cu violență. Aceasta pentru că, faptele săvârșite în public pot să difere în timp și ca natură, ceea ce le face greu identificabile dinainte pentru a fi redată într-o listă exhaustivă. Raționând *per a contrario* și luând în calcul domeniul de reglementare, deducem că o formulare descriptivă ar conduce la „o supradimensionare a normei penale” [25]. În plus, așa cum au arătat J.Holland și J.Webb, „precizările exhaustive ale situațiilor în care norma este aplicabilă pot cauza la rândul lor incertitudini cu privire la includerea anumitor stări de fapt în sfera de incidență a normei” [26].

Plecând de la aceste premise, rezultă că propunerea de *lege ferenda* notată mai sus este formulată într-o manieră sintetică și se pretează exigențelor la nivel de incriminare degajate de jurisprudența CtEDO. Ea are aptitudinea de a cuprinde toate modalitățile faptice de comitere a infracțiunii, fiind compatibilă cu caracterul previzibil al normei penale; or, textul proiectat ar permite identificarea ipotezelor ce conduc la aplicarea normei. Esențial fiind „acompanierea” faptei cu aplicarea violenței sau amenințarea cu aplicarea violenței. Pentru a nu strecura confuzii, în cele ce succed, vom opera cu noțiunea de *lege lata* – acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor, însă aceasta nu are să însemne că ne decidem de propunerea de *lege ferenda* la care am achiesat.

După această digresiune absolut necesară, reținem că, prin Hotărârea nr.6/2017, Plenul Curții Supreme de Justiție a avut grijă să elucideze și semnificația violenței exercitate în contextul încălcării grosolane a ordinii publice.

Astfel, la pct.3) din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr.4 din 19 iunie 2006, s-a făcut următoarea precizare: „Notă: (...) în sensul art.287 CP RM, prin «violență» se înțelege violența soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, fie cu vătămare neînsemnată, care nu presupune nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă”.

Prezența unei astfel de explicații este bine-venită și constatăm iarăși că, în esență, aceasta a fost preluată din lucrările ce aparțin autorilor S.Brînză și V.Stati [27]. Despre justetea acestei interpretări ne putem convinge apelând la metoda comparării sancțiunilor. Procedând astfel, deducem că infracțiunea de huliganism absoarbe [28] contravenția prevăzută la art.78 Cod contravențional, care sancționează vătămarea neînsemnată și cea ușoară a integrității corporale.

Or, limitele sancțiunii prevăzute pentru contravenția absorbită sunt inferioare celor ale infracțiunii absorbante. În plus, în această situație, absorbția este întemeiată și pe următorul argument: prin infracțiunea absorbantă (art.287 CP RM) se tinde a se proteja, în secundar, relațiile sociale cu privire la integritatea corporală ocrotite de art.78 Cod contravențional. În consecință, calificarea trebuie făcută doar în baza art.287 CP RM în cazul în care violența aplicată în legătură cu încălcarea grosolană a ordinii publice s-a concretizat în vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, fie vătămare neînsemnată, care nu presupune nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă. În acest caz, nu este admisibilă aplicarea răspunderii conform art.287 CP RM și art.78 Cod contravențional. Altminteri, s-ar acorda o dublă valență juridică violenței aplicate și, corespunzător, s-ar încălca principiul neadmiterii tragerii la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă [29] (principiu la care vom mai reveni pe parcursul acestui studiu).

Sub acest aspect, prezentăm una din multitudinile de spețe întâlnite în peisajul jurisprudenței în care violența aplicată în legătură cu încălcarea grosolană a ordinii publice a cauzat, printre altele, vătămarea neînsemnată a integrității corporale: *la 5 decembrie 2015, ora 03.40, M.I., aflându-se în localul „Cocos Prive”, situat în mun. Chișinău, str. Tricolorului, nr.34, s-a deplasat în direcția havuzului instalat în fața Teatrului Național de Operă și Balet „Maria Bieșu” și, fiind în loc public, unde se aflau mai mulți vizitatori ai localurilor din apropiere, acționând cu intenție directă din motive huliganice, exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, dându-și seama de caracterul prejudiciabil al acțiunilor sale, prevăzând urmările lor și admițând în mod conștient survenirea acestora, s-a apropiat de C.E. și, din spate, demonstrativ, i-a aplicat mai multe lovituri în diferite părți ale corpului, cauzându-i vătămări corporale neînsemnate (subl. ne aparține), exprimate prin fractura marginală a dintelui doi pe stânga pe maxilă, echimoză infraorbitală pe dreapta, excoriații la nivelul omoplatului stâng și regiunea lombară din stingă, excoriații la nivelul membrului superior stâng. Continuându-și acțiunile sale ilegale, M.I. s-a apropiat de F.C. și, din spate, demonstrativ i-a aplicat mai multe lovituri în diferite părți ale corpului, cauzându-i vătămări corporale neînsemnate (subl. ne aparține), exprimate prin echimoză cu excoriație la nivelul mucoasei superioare, echimoză la nivelul mucoasei buzei inferioare, excoriație la nivelul degetului unu de la mâna stângă. Tot atunci, M.I., conștientizând că încalcă grosolan ordinea publică, exprimându-se cu expresii obscene [30] în adresa părților vătămate, înjosindu-le onoarea și demnita-*

tea în prezența mai multor persoane, le-a amenințat cu aplicarea violenței fizice, cauzându-le suferințe psihice [31].

Corelativ, într-un alt caz s-a constatat că: *la 6 februarie 2014, în jurul orei 17.00, S.V., mergând din urma lui C.P. pe cărarea dintre casele nr.14 și 16 din str. Chișinăului, or. Anenii Noi, l-a lovit din spate pe C.P., ca rezultat cel din urmă a căzut jos fiindu-i pricinuite astfel leziunile corporale descrise în Raportul de constatare medico-legală nr.037 din 6 februarie 2014 – o echimoză în regiunea occipitală, care a fost produsă prin acțiunea traumatică a unui obiect contondent dur, cu suprafața de interacțiune limitată, posibil la timpul și circumstanțele indicate, calificându-se ca vătămare corporală neînsemnată (subl. ne aparține). Totodată, C.P. a invocat că S.V. l-a numit cu cuvinte licențioase [32].*

Deși există mai multe puncte de tangență între faptele descrise în spețele ilustrate, în drept, acestea au fost calificate diferit. Astfel, în primul caz, fapta lui M.I. a fost calificată conform alin.(1) art.287 CP RM. În contrast, în cea de-a doua speță, s-a reținut în sarcina lui S.V. art.354 „Huliganismul nu prea grav” din Codul contravențional. Însă această contravenție nu presupune aplicarea violenței. Aceasta rezultă *expressis verbis* chiar din norma ce sancționează huliganismul nu prea grav. De aceea, într-un prim reflex, la caz, urma a fi aplicat alin.(1) art.287 CP RM. Dar, instanța de recurs nu a fost de aceeași părere și a punctat că: „prin aplicarea unei singure lovituri de către S.V. îndreptată în spatele lui C.P. în prezența altor persoane, drept rezultat al căruia celui din urmă i-au fost cauzate leziuni corporale neînsemnate, nu s-a atins gradul de pericol social al infracțiunii de huliganism, iar în ședința de judecată C.P. n-a prezentat în acest sens probe pertinente și incontestabile. Mai mult decât atât, niciunul dintre martorii audiați în ședința de judecată n-au confirm faptul exprimării lui S.V. cu cuvinte licențioase atât la adresa lui C.P., cât și la adresa altor persoane” [33].

Stranie denotație, nu-i așa? Oare pentru a atinge gradul de pericol social al infracțiunii prevăzute la art.287 CP RM aplicarea violenței în legătură cu încălcarea grosolană a ordinii publice trebuie să se concretizeze în mai multe lovituri? O singură lovitură care a cauzat o vătămare neînsemnată a integrității corporale sau sănătății, nu este îndestulătoare? Or, în prezența anumitor factori conjuncturali, o singură lovitură poate cauza vătămarea ușoară (vom prezenta *infra* un astfel de exemplu), medie sau gravă a integrității corporale ori a sănătății, ba chiar și decesul persoanei. În viziunea noastră, la calificarea faptei potrivit art.287 CP RM nu are relevanță numărul de lovituri aplicate în legătură cu încălcarea ordinii publice. Important este ca violența să nu excedă gradul de vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănă-

tății, fie vătămarea neînsemnată, care nu implică nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă. Adică contează intensitatea violenței. Firește, numărul de lovituri ar putea fi luat în considerare la individualizarea pedepsei.

Pe lângă aceasta, în percepția instanței de recurs, anume C.P. trebuia să prezinte probe în susținerea afirmației precum că cele comise de S.V. ar atinge pragul de severitate al infracțiunii de huliganism. O astfel de opțiune se sprijină pe principiul *affirmanti incumbit probatio*, care, de regulă, este aplicabil în cauze civile, însă nu și în cauze penale. Or, în materie penală standardul este altul. În concret, potrivit alin. (3) art.26 Cod de procedură penală, sarcina probațiunii revine acuzării.

În sfârșit, după instanța de recurs, nici nu s-a demonstrat proferarea de către S.V. a cuvintelor licențioase atât la adresa lui C.P., cât și la adresa altora. Altfel spus, nu s-ar fi probat dacă a avut loc, *de facto*, o acostare jignitoare (în public). Dacă ar fi așa, atunci de ce fapta a fost calificată potrivit art.354 Cod contravențional? Or, acest articol sancționează acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice [34], alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice. Eventual, în situația în care s-a stabilit că prin fapta comisă nu s-au lezat relațiile sociale cu privire la ordinea publică, apărute împotriva art.287 CP RM sau art.354 Cod contravențional, atunci conduita făptuitorului urma a fi calificată potrivit alin.(1) art.78 Cod contravențional – maltratarea sau alte acțiuni violente, care au cauzat vătămarea neînsemnată a integrității corporale.

În suportul celor enunțate, invocăm că prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 27 iunie 2017 s-a hotărât încetarea procesului penal de învinuire a lui U.I. în baza alin.(1) art.287 CP RM, din motiv că fapta inculpatului constituie contravenția prevăzută la alin.(2) art.78 Cod contravențional. În fapt, s-a constatat că: *la 19 aprilie 2015, în jurul orei 21.00, U.I., aflându-se într-un loc public, și anume pe stradă, în s. Budăi, r-nul Telenești, intenționat, încălcând grosolan ordinea publică, exprimată prin vădită lipsă de respect față de societate, cu o obrăznicie deosebită, atentând la regulile sociale și morale de conviețuire, fără niciun motiv, în prezența altor persoane, în mod demonstrativ, dorind să și arăte superioritatea față de Z.I., neavând oarecare relații ostile, fără a spune ceva, s-a apropiat de cel din urmă și i-a aplicat o lovitură cu pumnul în regiunea capului. Conform raportului de expertiză medico-legală nr.97 „D” din 17 iunie 2015, părții vătămate i-au fost cauzate leziuni corporale sub formă de plagă și edem a țesuturilor moi ale capului, care se califică ca vătămări corporale ușoare cu dereglarea sănătății de scurtă durată [35].*

La caz, instanța de apel a reținut (în comparație cu instanța de fond) că învinuirea adusă inculpatului nu reflectă acțiunea principală din cadrul infracțiunii imputate acestuia – încălcarea grosolană a ordinii publice. Iar prezența doar a acțiunii adiacente – aplicarea violenței, exclude calificarea conduitei inculpatului în baza alin.(1) art.287 CP RM. S-a constatat că U.I. i-a aplicat o lovitură lui Z.I. cu pumnul în față, fără a vocifera careva cuvinte licențioase. Pornind de la circumstanțele de fapt menționate, instanța de apel, dând o nouă apreciere probelor administrate, a stabilit că în cauza dată acțiunile inculpatului U.I. constituie o contravenție, și nu o infracțiune, după cum a fost învinuit. Așadar, s-a conchis că, în speță, urmează să survină mijlocul represiv statuat la alin.(2) art.78 Cod contravențional, care sancționează vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale care a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății. La aceeași concluzie a subscris și instanța de recurs [36].

Pășind spre o altă treaptă a violenței exercitate în sensul infracțiunii de huliganism, reținem că răspunderea s-a aplicat conform art.287 CP RM și în următoarele spețe:

- la 2 mai 2015, în jurul orei 01.00, G.A. aflându-se la intersecția str. Eugen Coca – Ion Neculce, mun. Chișinău, acționând din intenții huliganice, încălcând grosolan ordinea publică și exprimând o vădită lipsă de respect față de societate, a încercat să deterioreze un indicator rutier, după care a aruncat în C.T., care curma actul lui huliganic, cu o piatră ridicată de la sol, provocându-i conform raportului de examinare medico-legală nr.1416/D din 7 iulie 2015 – vătămări ușoare ale integrității corporale (subl. ne aparține) [37];

- la 27 noiembrie 2015, aproximativ la orele 15:30, în mun. Chișinău, str. Alea Gării, 38, U.L. împreună și de comun acord cu U.V., în stradă, în prezența altor persoane, fără motiv, din intenții huliganice, încălcând grosolan ordinea publică, cu obrăznicie deosebită, urmărind manifestarea bravurii și forței grosolane, a inițiat un conflict cu B.O., în cadrul căruia l-a numit cu expresii obscene și ofensatoare, îmbrâncindu-l, ulterior U.V. continuându-și acțiunile de tulburare a ordinii publice, i-a aplicat o lovitură cu pumnul peste față, cauzându-i lui B.O., conform concluziei raportului expertizei medico-legale nr. 792/D din 29 martie 2016 echimoze cu excoriații la nivelul ambelor buze și mucoasele lor, traumatism craniocerebral închis manifestat prin comotie cerebrală, ce se califică ca vătămare corporală ușoară (subl. ne aparține), care a dus la dereglarea sănătății de scurtă durată [38].

În mod similar, s-a decis și în alte cauze penale (în marea lor majoritate) [39]. În schimb, într-un alt caz s-a stabilit că: la 10 decembrie 2016, ora 13.00, C.V.,

aflându-se în mun. Chișinău, str. Mircea cel Bătrân, 2, în timpul unui conflict i-a aplicat lui G.E. o lovitură cu palma peste față [40], astfel provocându-i o dereglare a sănătății de scurtă durată, calificată ca vătămare ușoară a integrității corporale (subl. ne aparține). *Fapta lui C.V. a fost încadrată potrivit alin.(2) art.78 Cod contravențional* [41].

Efectuând o analiză comparativă a acestor spețe, desprindem că există mai multe nuanțe ce le diferențiază. Însă ceea ce le apropie este: comiterea faptei într-un loc public – pe stradă (însă acest aspect nefiind unul indispensabil în contextul art.287 CP RM; or, s-a demonstrat că huliganismul este o faptă săvârșită în public, dar nu neapărat într-un loc public [42]), și concretizarea violenței în vătămarea ușoară a integrității corporale. Din acest unghi, avem dubii dacă fapta a fost calificată just în ultimul caz. Ezitățile noastre sunt date în vileag de următoarea întrebare: au fost oare afectate în speță doar relațiile sociale cu privire la integritatea corporală ocrotite de alin. (2) art.78 Cod contravențional? Or, la cazul dedus judecății, nu s-a specificat prin ce s-a manifestat (apănajul) presupusul conflict dintre C.V. și G.E. (ce a avut loc în stradă). Oricum, este greu de închipuit un conflict în stradă, în timpul căruia se aplică violența soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale, și să nu perturbe ordinea publică și liniștea persoanelor. Astfel, este puțin probabil, ca în condițiile speței să nu fi fost lezate, în principal, relațiile sociale cu privire la ordinea publică, apărute împotriva art.287 CP RM. De aceea, credem că răspunderea urma să survină în temeiul alin.(1) art.287 CP RM. Aceasta pentru că, unde se aplică același raționament, trebuie să se ajungă la aceeași soluție, regulă exprimată solemn prin adagiul latin *ubi eadem est ratio, ibi eadem solutio esse debet*. Dar poate instanța a apreciat că încălcarea ordinii publice nu a fost una „grosolană”, astfel încât să atragă incidența infracțiunii de huliganism? Posibil. Totuși, chiar dacă am accepta (cu anumite rezerve) o astfel de viziune, soluția de calificare (completă) trebuia să fie alta, și anume: alin. (2) art.78 și art.354 Cod contravențional (concurs de contravenții).

Tot în acest segment de cercetare, consemnăm că există și spețe în care s-a reținut că făptuitorul a încălcat grosolan ordinea publică, acțiuni însoțite de aplicarea violenței, în sensul alin.(1) art.287 CP RM, fără însă specificarea gradului de gravitate al violenței, ceea ce este inadmisibil. Iată și câteva exemple care întăresc teza avansată:

- la 29 ianuarie 2015, aproximativ la ora 23.40, R.I. aflându-se în clubul „Play Poy” situat pe str. Alexandru cel Bun, nr.5, mun. Bălți, care se atribuie la un loc public, din intenții huliganice, încălcând grosolan ordinea publică, care s-a manifestat prin încălcarea normelor de drept și morale de

comportare în societate, exprimând o vădită lipsă de respect față de societate (...), în văzul mai multor persoane, a provocat un scandal nemotivat cu B.A., iar ulterior, i-a aplicat celui din urmă mai multe lovituri în diferite părți ale corpului (subl. ne aparține), acțiuni care au fost continuate în fața localului indicat mai sus, fiind stopată activitatea clubului pe o perioadă de timp, după care s-a eschivat de la locul comiterii infracțiunii [43];

- la 3 mai 2016, aproximativ la ora 19.30, S.A. aflându-se în apropiere de casa nr. 18 de pe str. Pușkin, s. Cazaclia, r-nul Ceadâr-Lunga, din intenții huliganice, încălcând grav ordinea publică, a început s-o ofenseze pe minora B.I. cu cuvinte licențioase, după ce intenționat i-a aplicat o lovitură cu palma peste față și o lovitură cu piciorul peste piciorul ei drept, prin ce i-a cauzat acesteia dureri fizice (subl. ne aparține) [44];

- la 23 noiembrie 2016, aproximativ la ora 00.30, S.I. aflându-se pe str. Ion Creangă, 1, mun. Chișinău, în apropierea localului „Ovico”, încălcând grosolan ordinea publică, a inițiat o altercație cu X, pe care ulterior l-a agresat în prezența mai multor martori, aplicându-i o lovitură cu pumnul în regiunea ochiului stâng, doborându-l la pământ, cauzându-i dureri fizice (subl. ne aparține) [45].

Din perspectiva celor două din urmă spețe, putem să obiectăm că nu s-a ținut cont de postulatul conform căruia orice vătămare a integrității corporale sau a sănătății ar putea cauza dureri fizice, însă nu orice durere fizică este susceptibilă să atingă pragul de severitate al violenței exercitate în sensul infracțiunii de huliganism. Dincolo de aceasta, credem că în spețele analizate, se impunea ordonarea și efectuarea unei expertize medico-legale pentru determinarea intensității violenței aplicate. Suportul normativ al acestei concluzii derivă, *inter alia*, din pct.2) alin. (1) art.143 Cod de procedură penală, în acord cu care expertiza se dispune și se efectuează, în mod obligatoriu, pentru constatarea gradului de gravitate și a caracterului vătămarilor integrității corporale. Or, în lipsa stabilirii gradului de gravitate al violenței calificarea ar putea fi eronată. În subsecvent, învinuirea ar fi una incertă [46], iar condamnarea – arbitrară.

Și mai tare nedumeresc situațiile când se reține la calificare, printre altele, modalitatea normativă (a infracțiunii de huliganism) – acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor, fără însă ca, în fapt, să se constate, ca atare, dacă s-a aplicat violența și dacă aceasta s-a soldat cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, fie cu vătămare neînsemnată, care nu presupune nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă. Sub acest aspect, este ilustrativ următorul caz: V.Ț. a fost învinuit în aceea că, la 17 octombrie 2014,

între orele 08.15-10.00, fără a deține un permis autorizat, a intrat în Procuratura Generală, situată pe str. Mitropolit Bănulescu-Bodoni, 26, mun. Chișinău, din intenții huliganice și încălcând grosolan ordinea publică, a inițiat o ceartă cu procurorul X. La cerințele legale ale acestuia și a altor persoane, V.Ț. a refuzat să iasă din biroul procurorului, perturbându-i activitatea de audiere a doi martori, insultându-l și manifestând un comportament violent (subl. ne aparține) față de acesta și a persoanelor prezente, ofensându-i în acest mod, onoarea și demnitatea personală [47].

În drept, acuzatorul de stat a înaintat învinuirea în baza alin.(1) art.287 CP RM, preluând în totalitate conținutul acestei norme, făcând abstracție de circumstanțele particulare ale cazului. Însă, din speță, nu rezultă că s-ar fi aplicat violența. Presupusul comportament violent nu poate fi echipolent cu aplicarea violenței. În context, instanța de judecată a constatat că inculpatul a avut permisiunea de a intra în sediul Procuraturii Generale. La fel, s-a stabilit că inculpatul a refuzat să părăsească biroul procurorului X, deoarece dânsul (V.Ț.) a fost împuternicit să acorde asistență juridică în calitate de avocat la doi martori care au fost citați de către procuror pentru audiere. Mai mult, în opinia instanței faptul că V.Ț. nu s-a conformat cerințelor de a părăsi biroul procurorului și afirmarea că acesta (X) este incompetent [intuim că este vorba de o persiflare, întrucât V.Ț. i-a reproșat lui X că nu ar cunoaște prevederile alin.(1) art.92 Cod de procedură penală [48], potrivit cărora persoana, fiind citată în calitate de martor, are dreptul să invite un avocat care îi va reprezenta interesele în organul de urmărire penală și o va însoți la acțiunile procesuale efectuate cu participarea sa – *n.a.*], nu presupune prezența în acțiunile inculpatului a infracțiunii de huliganism [49]. În consecință, inculpatul a fost achitat, din motiv că fapta nu întrunește elementele componente de infracțiune prevăzute la alin.(1) art.287 CP RM.

În aceeași categorie de spețe se înscrie și următorul caz: la 29 octombrie 2013, aproximativ la ora 15.25, aflându-se în incinta Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău, situată pe str. Kiev, 4A, mun. Chișinău, din motive huliganice, încălcând grosolan ordinea publică, demonstrând obrăznicie deosebită, fără o invitație și permisiune, inculpatul M.A. a intrat în biroul de serviciu nr.9, unde activează partea vătămată – judecătorul I.P., solicitând de la ultimul informație despre rezultatele examinării de către acesta a unei cauze contravenționale, în care dânsul (M.A.) avea calitatea procesuală de victimă și eliberarea imediată a copieii hotărârii judecătorești, după ce, primind informația solicitată, sub pretextul că această cauză a fost examinată în lipsa lui, deși a solicitat amânarea ședinței, ignorând avertismentul acestuia din urmă că încalcă regulile de conduită stabilite în instanța de judecată, precum și cerința legitimă de a părăsi

biroul său de serviciu, în prezența altor persoane, a început să-l calomnieze, adresându-i repetat, după ce a fost somat de răspundere pentru insultarea judecătorului, cuvinte injurioase, înjosindu-i în acest mod onoarea și demnitatea personală.

Pentru a aplana conflictul inițiat de către inculpatul M.A., partea vătămată – judecătorul I.P., a ieșit din biroul său de serviciu, iar primul, continuându-și acțiunile sale huliganice, l-a urmărit pe acesta până în biroul de serviciu al judecătorului E.C., unde acesta a intrat, manifestând un comportament vehement.

Tot atunci, inculpatul M.A., aflându-se lângă biroul de serviciu al judecătorului E.C., în prezența unor cetățeni, neidentificați de către organul de urmărire penală, se exprima cu expresii injurioase la adresa corpului de judecători al Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău, după ce, fără permisiunea judecătorului E.C. și funcționarilor judecătoriei prezenți la fața locului, precum și fără invitație, a intrat în biroul de serviciu al acesteia, iar la cerința legitimă a asistentului judiciar A.M. de a părăsi biroul, primul nu a reacționat, demonstrând un comportament grosolan și obraznic, vociferând în continuare expresii indecente la adresa personalului instanței de judecată.

După aceasta, aproximativ la ora 17.00, când în biroul de serviciu al judecătorului E.C. a intrat partea vătămată – judecătorul L.L., pentru a-i transmite spre examinare o cerere de recuzare înaintată pe o cauză din procedura sa, inculpatul M.A. a bruscat-o (subl. ne aparține) pe cea din urmă care încerca să închidă după dânsa ușa biroului menționat, adresându-i public întrebări provocatoare, după ce a continuat să se exprime cu expresii licențioase la adresa colectivului Judecătoriei Râșcani, mun. Chișinău, perturbând în acest mod activitatea acesteia.

Ulterior, având în vedere faptul înregistrării video a întreg procesului comiterii faptelor descrise, continuându-și acțiunile sale ilegale, din aceleași motive huliganice, inculpatul M.A. a postat imaginile înregistrate pe rețeaua Internet, însoțindu-le de comentarii defăimătoare [50].

Instanța de judecată a concluzionat că M.A. a săvârșit o infracțiune și faptele lui urmează a fi încadrate juridic în baza lit.a) alin.(2) art.287 CP RM – „huliganism, adică acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor, precum și acțiuni care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-o obraznicie deosebită, săvârșite de o persoană care anterior a săvârșit un act de huliganism” [51].

În primul rând, deși sentința în cauză a fost pronunțată la 10 ianuarie 2017 pentru o faptă pretinsă a fi comisă la 29 octombrie 2013, observăm că s-a operat cu o sintagmă legislativă pe care nu o mai conține legea penală încă din anul 2009 (mai exact,

de la 24 mai 2009 – dată când a intrat în vigoare Legea nr.277/2008). În particular, amintim că prin Legea nr.277/2008, printre altele, din dispoziția alin.(1) art.287 CP RM a fost exclusă expresia „lipsa vădită de respect față de societate”. De altfel, locuțiunea respectivă se găsește, în continuare, în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară, în cauzele penale despre huliganism, nr.4 din 19 iunie 2006. În așa fel, reiese că Plenul Curții Supreme de Justiție nu a ținut întocmai pasul cu modificările și completările operate în Codul penal, atunci când a adoptat Hotărârea nr.6/2017, așa cum pretinde că a făcut. Această stare de lucruri acreditează serioase rezerve cu privire la acuratețea juridică a recomandărilor oferite de către instanța supremă și la calitatea juridică a hotărârii în cauză, care se dorește a fi un „instrument de lucru util”, pentru cei abilitați cu aplicarea legii penale, îndeosebi pentru instanțele de judecată.

În al doilea rând, precizăm că, prin definiție, calomnia semnifică răspândirea cu bună știință a unor scorniri mincinoase ce defăimează o altă persoană, însoțită de învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni deosebit de gravă sau excepțional de gravă ori soldată cu urmări grave (art.70 Cod contravențional). Astfel concepute lucrurile, trezește nedumerire de ce instanța a utilizat formula „a început să-l calomnieze”. În acest sens, în partea descriptivă a sentinței s-a punctat că, din conținutul înregistrărilor video cercetate în ședința de judecată, se atestă că inculpatul a afirmat repetat că I.P. se comportă ca „un bătăran al justiției”, ca „un dobitoc”, întrebând când va scăpa justiția din Republica Moldova de dânsul; că „a umblat cu băutul”, făcând aluzie la consumarea băuturilor alcoolice de către I.P. în timpul și în locul exercitării atribuțiilor de serviciu. Apoi, că l-a urmărit pe I.P. până la biroul de serviciu al judecătorului E.C., bătând la ușă de mai multe ori și întrebând și/sau afirmând sfidător: „ce pot să facă doi judecători închiși într-un birou?”; „cei doi judecători fac sex?”; „în biroul de serviciu al lui E.C. are loc vreo orgie?”; „în casă de toleranță s-a transformat Judecătoria Râșcani, mun. Chișinău (actualmente – Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani – n.a.)”; „I.P. și E.C. se dau în scrânciob în biroul de serviciu al celei din urmă?”; „dacă soțului ei (al părții vătămate E.C.) nu-i trezește suspiciuni, când o trimite la serviciu?”. La fel, ar fi întreat-o pe L.L. „ce-a făcut judecătorul I.P. jumătate de oră la dânsa în birou?”; „ce se petrece în judecătoria asta: casă de toleranță, dezmaț total?” [52]. Așa fiind, se poate deduce că afirmațiile lui M.A. nu au fost însoțite de învinuirea de săvârșire a unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave ori soldată cu urmări grave, pentru a fi îndreptățită utilizarea expresiei „a început să-l calomnieze”. Deci, instanța de judecată a atribuit o altă semnificație noțiunii de „calomnie”.

În al treilea rând, din fapta constatată de către instanța judecătorească rezultă aparent că violența aplicată de M.A. s-a concretizat prin aceea că el a bruscat o persoană (L.L.). Dar această impresie înșelătoare este înlăturată de către instanță în considerentele sentinței. Astfel, se arată că, „calificând acțiunile inculpatului M.A. după indiciul calificativ «acțiuni intenționate care încalcă grosolan ordinea publică și exprimă o vădită lipsă de respect față de societate, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor», instanța de judecată a reieșit din următoarele: 1) prezența unui pretext nesemnificativ pentru răfuială cu părțile vătămate I.P. și L.L., având la bază relațiile de ostilitate dintre inculpat și aceștia din urmă, determinate de activitatea de serviciu a primilor; 2) a comis acțiuni evidente (acțiuni principale), ce ating interesele legitime nu numai ale părților vătămate I.P. și L.L., dar și ale altor persoane (justițieri și justițiabili), care se aflau la locul faptei, prin proferarea expresiilor indecente, abordarea unei ținute lipsite de pudoare, ceea ce denotă o lipsă evidentă de respect față de societate și normele etice general acceptate; 3) acțiunile nominalizate au fost însoțite de violență psihică (acțiuni adiacente) împotriva părților vătămate (subl. ne aparține)” [53]. Doar oare în ce s-a manifestat presupusa „violență psihică”? Cel mai probabil, s-au luat în calcul afirmațiile lui M.A. notate *supra*. De principiu, noțiunea generică de „violență” poate îngloba atât violența fizică (susceptibilă de a cauza vătămarea corporală), cât și pe cea psihică (ce poate provoca suferință psihică). Totuși, trebuie de reiterat că cea de-a doua modalitate normativă a faptei prejudiciabile a infracțiunii specificate la art.287 CP RM constă în acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor. Iar amenințarea cu aplicarea violenței presupune că victimei i se provoacă, în mod verosimil, sentimentul de teamă de a fi supusă violenței, cauzându-se astfel o suferință psihică. Iată de ce, nu este nevoie de a pune totul într-o „oală”. Or, nu în zadar legiuitorul a recurs la descrierea dispoziției art.287 CP RM, printre altele, la următoarea formulă „(...) acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe”. Conjunția „sau” indică faptul că acțiunile adiacente în discuție sunt alternative. Însă, din circumstanțele speței, nu rezultă că s-ar fi aplicat violența în privința lui I.P. și L.L. sau că aceștia ar fi fost amenințați cu aplicarea violenței.

În fine, suntem de acord cu instanța de judecată că „terminologia” utilizată de către făptuitor în calitate de reporter „Curaj TV” transgresează limitele libertății de exprimare [54]. Cu toate acestea, considerând cele expuse mai sus, opinăm că, pe fond, și în *limine litis*, răspunderea putea fi aplicată în baza art.354 Cod

contravențional (adițional, pentru apărarea onoarei și demnității persoanele vizate ar fi putut apela la remediile juridico-civile), și nicidecum conform art.287 CP RM, așa cum a conchis prima instanță. Or, pretinsa încălcare a ordinii publice nu a fost însoțită de aplicarea violenței asupra persoanelor (sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe).

Ne place să credem că această eroare va fi corectată de către instanțele de judecată ierarhic superioare [55]. Asumpția noastră își găsește reazem într-o altă speță din practica judiciară. Astfel, într-un caz oarecum similar cu cel analizat mai sus, Curtea Supremă de Justiție (spre deosebire de instanțele ierarhic inferioare) a decis să înceteze procesul penal în baza alin. (2) art.332 Cod de procedură penală în cauza privind învinuirea lui V.S. în comiterea infracțiunii prevăzute la alin.(1) art.287 CP RM, din motiv că fapta comisă constituie contravenția prevăzută la art.354 Cod contravențional: *la 7 martie 2014, aproximativ pe la ora 13.00, V.S., aflându-se în incinta sediului Curții Supreme de Justiție de pe str. Petru Rareș, 18, din mun. Chișinău, manifestând un comportament inadecvat, a încălcat grosolan ordinea publică, acțiuni intenționate, exprimate prin strigăte, numirea cu cuvinte licențioase și amenințarea angajaților instituției și a altor persoane aflate în imediata apropiere cu aplicarea violenței fizice, existând pericolul real al realizării acestor acțiuni violente, precum și, acțiuni care prin conținutul lor se deosebesc printr-o obraznicie deosebită, după care urcând la etajul trei, în mod intenționat a deteriorat cu pumnii mai multe uși ale judecătorilor; iar la somațiile de a înceta acțiunile sale huliganice, nu a reacționat, continuând realizarea intenției sale infracționale* [56].

Pentru a se hotărî astfel, s-a argumentat: *primo* – art.287 CP RM poate fi aplicat, doar dacă făptuitorul nu se limitează la acostarea jignitoare în locurile publice [57] a persoanelor fizice și tulbură ordinea publică, dar pe lângă aceasta mai recurge și la aplicarea violenței, la amenințarea cu aplicarea violenței sau la opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice. Astfel, doar așa fapta pe care o comite făptuitorul depășește gradul de pericol social al unei contravenții, atingând gradul de pericol social al unei infracțiuni; *secundo* – făptuitorul nu a comis acțiunile adiacente descrise la art.287 CP RM, iar partea acuzării nici nu a prezentat probe în vederea susținerii învinuirii date; *tertio* – deteriorarea ușilor presupune cauzarea unui prejudiciu material, prin urmare, acesta trebuia să fie evaluat, după care cuantumul prejudiciului estimat urma a fi incriminat prin actul de învinuire lui V.S., ceea ce în cauza deferită judecării nu s-a realizat; *quarto* – faptul că inculpatul nu s-a conformat cerințelor de a înceta acțiunile sale huliganice și nu a reacționat în niciun mod la somațiile

angajaților Curții Supreme de Justiție nu presupune reținerea în acțiunile lui a infracțiunii prevăzute de art.287 CP RM.

Referințe:

1. DELEANU, I., DELEANU, S. *Jurisprudența și revirimentul jurisprudențial: Eseu*. București: Universul Juridic, 2013, p.8.

2. *Ibidem*, p.10.

3. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.6 din 15 mai 2017 de modificare și completare a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism. Disponibil: <https://goo.gl/bPAKLo>

4. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism. Disponibil: <https://goo.gl/5Efhk>

5. Precizăm că fapta prejudiciabilă a infracțiunii specificate la art. 287 CP RM cunoaște patru modalități normative cu caracter alternativ: 1) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor; 2) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor; 3) acțiunile care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice; 4) acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obrăznicie deosebită*.

* BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p.649; BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p.683-684; BRÎNZA, S. Infracțiunea de huliganism (art. 287 CP RM): analiză de drept penal. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2015, nr.8, p.48.

6. BRÎNZA, S. *Infracțiunea de huliganism (art.287 CP RM): analiză de drept penal*, p.49.

7. BRÎNZA, S., STATI, V. Unele aspecte ale practicii de aplicare a răspunderii penale pentru fapta de huliganism (art. 287 C. pen. RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.5, p.2; BRÎNZA, S., STATI, V. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II., p.649; BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II, p.685; BRÎNZA, S. *Infracțiunea de huliganism (art.287 CP RM): analiză de drept penal*, p.49.

8. COUSSIRAT-COUSTERE, V. *Expertiza Codului penal al Republicii Moldova*. Disponibil: <https://goo.gl/tMUxz7>

9. La rândul său, un alt expert, M. del Tufo, a opinat că: „Fraza care conține expresia «lipsa vădită de respect față de societate» trebuie eliminată, deoarece nu amplifică deloc gravitatea faptei, ci exprimă mai degrabă opinia autorului, care însă nu poate fi sancționată de dreptul penal. Simplul fapt de a opune rezistență unui reprezentant al puterii sau unei alte persoane nu poate fi pedepsit: incriminarea ar fi justificată doar dacă rezistența îmbracă forma unor acțiuni violente sau amenințări. Incriminarea acțiunilor de un deosebit cinism și obrăznicie nu este admisibilă, cu excepția cazului când asemenea acțiuni prejudiciază un interes apărut”*. Cu prilejul ajustării prevederilor legii penale la recomandările experților Consiliului European, umanizării politicii punitive a statului, modernizării și racordării sancțiunilor penale la standardele medii europene, prin Legea

pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18 decembrie 2008 (în continuare – Legea nr.277/2008)**, din dispoziția alin.(1) art.287 CP RM a fost exclusă formularea „lipsa vădită de respect față de societate”***, iar după cuvintele „de opunerea de rezistență” s-a suplinit cuvântul „violentă”. În rest, s-a lăsat intactă dispoziția acestui articol. Deci nu a fost respectate întocmai recomandările experților Consiliului European.

* DEL TUFO, M. *Expertiza Codului penal al Republicii Moldova*. Disponibil: <https://goo.gl/UjVfDj>

** Legea nr.277 din 18 decembrie 2008 pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.41-44.

*** În pofida acestui fapt, sintagma dată continuă să se regăsească în hotărârile instanțelor de judecată. De exemplu, a se vedea: Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 18 ianuarie 2017. Dosarul nr.1ra-141/2017. Disponibil: <https://goo.gl/KvWnii>; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 1 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-289/2017. Disponibil: <https://goo.gl/V5yfGa>; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 14 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-347/2017. Disponibil: <https://goo.gl/AP1ZLk>; Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 1 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1495/2017. Disponibil: <https://goo.gl/MQcXZ9>; etc.

10. BRÎNZA, S. Dificultățile aplicării de către instanțele judecătorești a art.287 CP RM. Reflecții teoretice cu implicații practice. În: *Revista Institutului Național la Justiției*, 2007, nr.1-3, p.71; BRÎNZA, S. Interpretarea oficială a dispozițiilor penale privind huliganismul: probleme și soluții. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”*. Seria „Științe sociale”, 2008, nr.1, p.68; BRÎNZA, S., STATI, V. Unele aspecte ale practicii de aplicare a răspunderii penale pentru fapta de huliganism (art.287 C. pen. RM). În: *Revista Națională de Drept*, 2008, nr.5, p.2.

11. PRADEL, J. *Droit pénal comparé*. Paris: Dalloz, 1995, p.98.

12. A se vedea pct.61 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi ale articolului 1 din Legea nr.54 din 21 februarie 2003 privind contracararea activității extremiste (utilizarea simbolurilor naziste) (Sesizarea nr.29a/2015), nr.28 din 23 noiembrie 2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.79-89.

13. ECtHR, *Case of Kafkaris versus Cyprus* [GC], Application no. 21906/04, Judgment of 12 February 2008, pct.140. Disponibil: <https://goo.gl/GTcgE3>; ECtHR, *Case of Rohlena v. The Czech Republic* [GC], Application no.59552/08, Judgment of 27 January 2015, pct.72. Disponibil: <https://goo.gl/NzuMTp>; etc.

14. ECtHR, *Case of Del Río Prada versus Spain* [GC], Application no.42750/09, Judgment of 21 October 2013, pct.92-93. Disponibil: <https://goo.gl/bkuWPx>; etc.

15. În această speță, CtEDO a reținut că reclamantul a fost recunoscut vinovat de către instanțele naționale (ale Armeniei) de comiterea contravenției de huliganism nu prea grav, la trei zile de arest, pentru faptul că în contextul unei demonstrații politice ar fi blocat împreună cu alte persoane o stradă în centrul capitaliei (Erevan) și ar fi produs un zgomot puternic, încălcând astfel ordinea publică. În acest sens, reclamantul a subliniat că acțiunile sale nu pot fi calificate ca huliganism nu prea grav, în particular, conform modalității normative – „acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice”, așa cum au făcut instanțele naționale. La rândul său, CtEDO a admis că ingerința a fost

prevăzută de lege și că a urmărit un scop legitim – protejarea ordinii publice. Însă, până la urmă, s-a conchis că ingerința în cauză nu a fost necesară într-o societate democratică. Or, s-a stabilit că, în realitate, traficul rutier de pe strada pe care a avut loc demonstrația fusese suspendat în prealabil de către autorități, cu intenția aparentă de a facilita desfășurarea demonstrației. În același timp, nu a existat nimic care să indice asupra faptului că zgomotul produs de reclamant a implicat obscenitate sau incitare la violență. În afară de aceasta, este greu de imaginat o demonstrație politică uriașă, la care oamenii își exprimă opinia, fără a genera un anumit zgomot. Din aceste considerente, CtEDO a opinat că reclamantul a fost sancționat pentru simplul fapt de a fi prezent și activ în cadrul demonstrației în cauză, nu pentru că a comis ceva ilegal, violent sau obscen în cursul acestuia. Prin urmare, s-a conchis că, în speță, dreptul la libertate de întrunire pașnică a fost încălcat*. Într-adevăr, în absența actelor de violență din partea manifestanților, este important ca autoritățile să demonstreze un anumit grad de toleranță față de întrunirile pașnice, în așa fel încât libertatea de întrunire, garantată de art. 11 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (în continuare – CEDO), să nu fie lipsită de tot conținutul. Însă, „gradul de toleranță” corespunzător nu poate fi definit *in abstracto*, ci trebuie examinate circumstanțele specifice ale cauzei, în special amploarea „perturbării vieții cotidiene”.

* ECtHR, Case of *Galstyan versus Armenia*, Application no. 26986/03, Judgment of 15 November 2007, pct. 105, 107, 115-118. Disponibil: <https://goo.gl/RGey3k>

16. Ca atare, sintagma „prevăzută de lege” impune ca măsura incriminată să aibă un temel în dreptul intern, însă vizează, de asemenea, calitatea legii în cauză: aceasta trebuie, într-adevăr, să fie accesibilă justițiabilului și previzibilă în ceea ce privește efectele sale. S-a reținut, totodată, că, pentru ca legea să satisfacă cerința de previzibilitate, ea trebuie să precizeze cu suficientă claritate înțelegerea și modalitățile de exercitare a puterii de apreciere a autorităților în domeniul respectiv, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi persoanei o protecție adecvată împotriva arbitrarului*.

* ECtHR, Case of *Lupsa versus Romania*, Application no. 10337/04, Judgment of 8 June 2006, pct. 33. Disponibil: <https://goo.gl/EnINCo>

17. Кодекс України про адміністративні правопорушення. В: *Відомості Верховної Ради України*, 2001, № 25-26.

18. ECtHR, Case of *Shvydka versus Ukraine*, Application no. 17888/12, Judgment of 30 October 2014, pct. 39. Disponibil: <https://goo.gl/jkNmD2>

19. De asemenea, în speța *Shvydka versus Ucraina*, CtEDO a estimat că măsura aplicată reclamantei a urmărit un scop legitim – de a proteja ordinea publică și drepturile participanților. Totuși, CtEDO a notat că instanțele judecătorești naționale au aplicat reclamantei, o femeie în vârstă de 63 ani, fără antecedente penale, cea mai aspră sancțiune pentru o contravenție care nu a implicat recurgerea la violență. Prin urmare, măsura a fost disproporționată în raport cu scopurile urmărite. În consecință, s-a decis că dreptul reclamantei la libertatea de exprimare, garantat de art. 10 din CEDO a fost încălcat*.

Însă raționamentul majorității nu a fost acceptat de toți judecătorii. În particular, în opinia separată la această hotărâre, s-a militat pentru soluția conform căreia „ingerința nu a fost prevăzută de lege”, fără a mai fi necesar de analizat dacă aceasta a urmărit un „scop legitim” și dacă a fost „necesară într-o societate democratică”. Astfel, în viziunea semnatarului opiniei separate, contravenția de huliganism nu prea grav nu trece testul previzibilității. În susținerea acesteia,

s-a accentuat că noțiunea huliganismului nu prea grav este generică și vagă. S-a mai remarcat că nici din exemplele oferite în comentariul Codului Ucrainei cu privire la contravențiile administrative**, nu se poate deduce, prin aplicarea principiului *eiusdem generis*, că ruperea panglicii de pe o coroană ar putea constitui un comportament ofensator sau o încălcare a ordinii publice ori o tulburare a liniștii persoanei fizice. Cu atât mai mult cu cât această faptă a avut loc după ce s-a încheiat ceremonia oficială de depunere a coroanelor (desfășurată cu ocazia Zilei Independenței Ucrainei)***.

* ECtHR, Case of *Shvydka versus Ukraine*, Application no. 17888/12, Judgment of 30 October 2014, pct. 39. Disponibil: <https://goo.gl/jkNmD2>

** În comentariul avut în vedere s-a explicat că „prin alte acțiuni similare”, în contextul art. 173 din Codul Ucrainei cu privire la contravențiile administrative (normă analogică cu art. 354 din Codul contravențional), se înțelege, printre altele, pătrunderea violentă în anumite locuri publice, unde există o interdicție oficială în acest sens; deranjul altor persoane prin apeluri telefonice nejustificate sau insultătoare; cântece indecente; exclamații sau fluierări în timpul unui film într-un cinematograful; zgomotul nocturn; satisfacerea nevoilor fiziologice într-un loc care nu a fost destinat pentru acest scop; apariție în public gol (exhibiționismul); blocarea nejustificată a oricărui mijloc de transport public; desene graffiti indecente; oferirea unei notificări false despre moartea unei rude, inclusiv în cazul în care acest lucru nu duce la consecințe grave; intrarea fără rînd; distrugerea sau deteriorarea bunurilor, în proporții mici, din motive huliganice; etc. *A se vedea*: КАЛЮЖНИЙ, Р.А., КОМЗЮК, А.Т., ПОГРІБНИЙ, О.О. та ін. *Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення*. Київ: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008, с. 404-405.

*** ECtHR, Separate Opinion of Judge De Gaetano in Case of *Shvydka versus Ukraine*, Application no. 17888/12, Judgment of 30 October 2014. Disponibil: <https://goo.gl/jkNmD2>

20. Lord LESTER OF HERNE, Hill. *Universality versus Subsidiarity: A Reply*. În: *European Human Rights Law Review*, 1998, p. 81. *Apud*: Papuc T. Principiul proporționalității și testul acestuia. Circulând pe terenul motivelor. În: *Noua Revista de Drepturile Omului*, 2017, nr. 3, p. 15.

21. Criminal Code of Lithuania. Disponibil: <https://goo.gl/s85rHu>

22. ECtHR, Case of *Kudrevičius and others versus Lithuania* [GC], Application no. 37553/05, Judgment of 15 October 2015, pct. 113. Disponibil: <https://goo.gl/Vi9x2E>

23. În speța *Kudrevičius și alții versus Lituania*, reclamanții (fermieri) au obținut autorizație pentru organizarea unui protest pașnic ca să atragă atenția asupra aparentei lipse de reacție a Guvernului față de problemele din sectorul agricol. La început, demonstrațiile au fost pașnice, conform autorizațiilor. Însă, negocierile cu Guvernul au stagnat. Pentru a face presiuni asupra Guvernului, reclamanții au încălcat prevederile autorizațiilor și au blocat trei autostrăzi principale timp de 2 zile, provocând perturbări considerabile. Blocajul a luat sfârșit când le-au fost îndeplinite cererile. Reclamanții au fost ulterior recunoscuți vinovați pentru „dezordini în masă” și condamnați la 60 de zile de închisoare cu suspendare timp de un an. La fel, li s-a interzis să părăsească domiciliul pentru mai mult de 7 zile fără aprobarea prealabilă a autorităților.

Într-o hotărâre din 26 noiembrie în 2013, o Cameră a CtEDO a hotărât, cu 4 voturi la 3, că a fost încălcat art. 11 CEDO. La 14 aprilie 2014, cauza a fost trimisă Marii Camere la cererea Guvernului.

Astfel, în fond, Marea Cameră a CtEDO a admis că

condamnarea reclamanților a constituit o ingerință în dreptul lor la libertatea de întrunire pașnică. Ingerința a avut temeie legal în dreptul intern. Autorizațiile pentru organizarea de întruniri pașnice conțineau un avertisment referitor la eventuala răspundere a organizatorilor. Mai mult, ar fi trebuit să fie clar pentru reclamanți că nerespectarea ordinelor legale și explicite ale poliției de a înlătura blocajele rutiere ar putea angaja răspunderea lor. Ingerința contestată a fost așadar „prevăzută de lege” și a urmărit scopurile legitime ale „apărării ordinii” și „protejării drepturilor și libertăților altora”.

În prezenta cauză, acțiunile manifestanților nu au avut ca scop direct o activitate cu care nu erau de acord, ci blocarea fizică a unei activități care nu avea legătură directă cu obiectul protestului lor. Perturbarea gravă și intenționată, de către demonstranți, a vieții cotidiene și a activităților desfășurate în mod legal de către alții, într-o măsură mai mare decât cea cauzată de exercitarea normală a dreptului la libertatea de întrunire pașnică într-un loc public, poate fi considerată un „act condamnabil” și, prin urmare, poate justifica aplicarea de sancțiuni, chiar și penale. Chiar dacă reclamanții nu au comis acte de violență sau nu au instigat pe alții la astfel de acte, obstrucționarea aproape în totalitate a trei autostrăzi principale cu încălcarea flagrantă a ordinelor poliției și a nevoilor și drepturilor participanților la trafic a constituit un comportament care ar putea fi considerat „condamnabil”. Ținând cont de marja de apreciere care trebuie acordată în astfel de circumstanțe, statul părât a fost în mod clar îndreptățit să considere că interesele protejării ordinii publice aveau o pondere mai mare decât cele ale reclamanților de a recurge la blocaje rutiere ca mijloc pentru a realiza un progres în negocierile lor cu Guvernul. Mai mult, în pofida perturbărilor grave cauzate de comportamentul reclamanților, autoritățile au arătat astfel un grad ridicat de toleranță. La fel, autoritățile au încercat să echilibreze interesele demonstranților cu cele ale participanților la trafic, pentru a garanta desfășurarea pașnică a întrunirii și siguranța tuturor cetățenilor, satisfăcând astfel orice obligație pozitivă despre care s-ar fi putut considera că le revenea. În cele din urmă, sancțiunile aplicate nu par a fi disproportionale față de tulburarea gravă a ordinii publice cauzată de reclamanți.

În concluzie, autoritățile interne au menținut un echilibru just între obiectivele legitime ale „apărării ordinii” și „protejării drepturilor și libertăților altora”, pe de o parte, și cerințele libertății de întrunire, pe de altă parte, bazându-se pe deciziile pe o apreciere acceptabilă a faptelor și o motivare care au fost relevante și suficiente. Din aceste motive, în unanimitate, Marea Cameră a CtEDO a hotărât că art.11 CEDO nu a fost violat.

24. ECtHR, Case of *Kudrevičius and others versus Lithuania* [GC], Application no. 37553/05, Judgment of 15 October 2015, pct.114. Disponibil: <https://goo.gl/Vi9x2E>

25. STRETEANU, F. *Tratat de drept penal. Partea generală*. Vol.I. București: C.H. Beck, 2008, p.41.

26. HOLLAND, J., WEBB, J. *Learning Legal Rules. A Students' Guide to Legal Method and Reasoning*. Oxford: Oxford University Press, 2010, p.247.

27. BRÎNZA, S., STATI, V. Unele aspecte ale practicii de aplicare a răspunderii penale pentru fapta de huliganism (art.287 C. pen. RM), p.2; BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.II., p.685; BRÎNZA, S. *Infrațiunea de huliganism (art.287 CP RM): analiză de drept penal*, p.49; etc.

28. În contextul modalității normative – acțiunile care încălcă grosolan ordinea publică, însoțite de amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor, infrațiunea de huliganism absoarbe și infrațiunea prevăzută la art. 155 CP

RM, care instituie răspunderea penală pentru amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății.

29. Pentru a fi mai convingători, invocăm și speța *W.F. versus Austria*, raționamentele căreia sunt valabile și se aplică *mutatis mutandis* și în contextul examinat. Astfel, în fapt, reclamantul a comis un accident de circulație, într-un moment în care conducea sub influența băuturilor alcoolice. Din acest motiv, a fost condamnat atât pentru infrațiunea de conducere în stare de ebrietate, cât și pentru cea de vătămarea corporală din imprudență în varianta sa agravantă. Agravanta la această din urmă infrațiune a fost reținută în considerarea faptului că reclamantul se afla în stare de ebrietate. În drept, CtEDO a amintit că art.4 din Protocolul nr.7 interzice sancționarea unei persoane pentru un comportament pentru care fusese anterior condamnată sau achitată. Nu s-a pus la îndoială faptul că, prin utilizarea noțiunii de concurs ideal, statele pot să sancționeze de două ori aceeași faptă, cu condiția ca cele două fapte să difere prin scopul aplicării sancțiunii ori prin obiectul juridic protejat. Însă, în speță, CtEDO a constatat că reținerea agravantei la infrațiunea de vătămarea corporală din imprudență acoperă exact același „rău social” ca și infrațiunea de conducere în stare de ebrietate pentru care reclamantul a fost deja condamnat. Într-o astfel de situație, nu suntem în ipoteza în care două infrațiuni au unele elemente comune, însă și elemente diferite, ci în situația în care o infrațiune este absorbită complet în conținutul celeilalte. De aceea, a impune două sancțiuni penale într-o astfel de ipoteză contravine principiului *non bis in idem**

* ECtHR, Case of *W.F. versus Austria*, Application no.38275/97, Judgment of 30 May 2002, pct.23-28. Disponibil: <https://goo.gl/E6Lfsq>

30. În cauza *Müller și alții versus Elveția* reclamanții au invocat că parag.1 art.204 din Codul penal al Elveției, cu precădere termenul „obscen” este formulat vag și nu permite reglarea conduitei individuale în raport cu legea. În acest sens, CtEDO a reiterat că este imposibil de a obține o precizie absolută în formularea legilor, în special în domeniile în care situația se schimbă în funcție de tendințele dominante în societate. Necesitatea de a evita rigiditatea excesivă și de a ține pasul cu circumstanțele în continuă schimbare determină ca majoritatea legilor să fie în mod inevitabil redactate în termeni într-o măsură mai mare sau mai mică vagi. Astfel, s-a arătat că dispozițiile dreptului penal cu privire la obscenitate se încadrează în această categorie. În plus, s-a observat că există o jurisprudență constantă a Curții Federale a Elveției cu privire la „publicarea” obiectelor „obscene” (între altele, Curtea Federală a Elveției a subliniat că testul obscenității care poate fi aplicat de către instanță este de a afla dacă impresia generală provocată de obiect sau lucrare cauzează un prejudiciu moralei unei persoane cu o sensibilitate obișnuită). Jurisprudența dată era accesibilă și a fost respectată de către instanțele inferioare. Prin urmare, condamnarea reclamanților a fost „prevăzută de lege”*. În această speță, credem că anume existența unei practici judiciare constante a cântărit greu în balanță și a determinat CtEDO să decidă în sensul că s-a respectat exigența de previzibilitate a legii.

* ECtHR, Case of *Müller and others versus Switzerland*, Application no.10737/84, Judgment of 24 May 1988, pct.12, 29. Disponibil: <https://goo.gl/FbzjZ>

31. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26 septembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1221/17. Disponibil: <https://goo.gl/X8gozo>

32. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 2 septembrie 2016. Dosarul nr.4r-1619/16. Disponibil: <https://goo.gl/xfaUvE>

33. *Ibidem*.

34. În această privință, într-o speță: *M.S. a fost recunoscut vinovat de comiterea contravenției prevăzute de art.354 Cod contravențional, pentru faptul că, la 11 august 2015, ora 14.07, aflându-se pe str. Dacia, 49/2, mun. Chișinău, a produs sunete asemănătoare cu cele emise de porc la adresa lui S.B. și S.M.**. Să înțelegem că imitarea oricăror sunete (în public) similare celor produse de animale ar putea intra în raza de acțiune a contravenției de huliganism nu prea grav? În acest sens, instanța de recurs a casat hotărârea instanței de fond și a remis cauza la re-judecare în aceeași instanță, într-un alt complet de judecată. În motivarea deciziei adoptate, printre altele, s-a arătat că prima instanță a dat o interpretare eronată dispozițiilor art.354 Cod contravențional. Altfel spus, s-a sugerat că cele comise de M.S. nu întrunesc elementele constitutive ale contravenției de huliganism nu prea grav. Oare vor fi respectate aceste „indicații” (de către instanța ierarhic inferioară)?

* Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 11 decembrie 2017. Dosarul nr.4r-2599/17. Disponibil: <https://goo.gl/MZvjqd>

35. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 14 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1404/2017. Disponibil: <https://goo.gl/VBneux>

36. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 14 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1404/2017. Disponibil: <https://goo.gl/VBneux>

37. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 1 februarie 2017. Dosarul nr.1ra-289/2017. Disponibil: <https://goo.gl/V5yfGa>

38. În speță, prima instanță a apreciat că acțiunile lui U.L. și U.V. întrunesc elementele constitutive ale contravenției de huliganism nu prea grav. Însă, prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 3 iulie 2017 a fost admis apelul procurorului, casată sentința instanței de fond și pronunțată o nouă hotărâre, potrivit modului stabilit, pentru prima instanță prin care U.V. și U.L. au fost recunoscuți vinovați de comiterea infracțiunii prevăzute de lit.b) alin.(2) art.287 CP RM. Această decizie a fost menținută și de către instanța de recurs*. Sprijinim opinia instanțelor ierarhic superioare. Or, după cum am arătat *supra*, contravenția prevăzută la art.354 Cod contravențional nu presupune aplicarea violenței. Cu regret, acest lucru nu a fost înțeles și de către alte instanțe de fond, însă eroarea în cauză a fost corectată de către instanțele ierarhic superioare**.

* Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25 octombrie 2017. Dosarul nr.1ra-1350/2017. Disponibil: <https://goo.gl/Urgqh2>

** Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 14 noiembrie 2017. Dosarul nr.1ra-1269/17. Disponibil: <https://goo.gl/kxXFSz>

39. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 20 septembrie 2017. Dosarul nr.1a-1091/2017. Disponibil: <https://goo.gl/pdLFKL>; Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 17 octombrie 2017. Dosarul nr.1a-1325/17. Disponibil: <https://goo.gl/5oYvTo>; etc.

40. Ca o paranteză, atragem atenția asupra faptului că, în cauza *Bouyid versus Belgia*, o Cameră a CtEDO a decis în unanimitate că, o palmă izolată, aplicată nechibzuit de agenții de poliție exasperați de comportamentul lipsit de respect sau provocator al reclamanților și care nu aveau ca scop obținerea unor mărturii prin constrângere, nu atinge pragul de gravitate în sensul art.3 CEDO. În opoziție, Marea Cameră a CtEDO, cu paisprezece voturi la trei, a ajuns la o concluzie diametral opusă. Astfel, s-a subliniat că aplicarea unei palme de către un agent al forțelor de

ordine unei persoane care se află sub controlul său total constituie o atingere gravă adusă demnității acesteia. În fapt, impactul unei palme asupra persoanei care o primește este considerabil. Prin atingerea feței acesteia, îi este atinsă partea corpului care îi exprimă individualitatea și identitatea socială și constituie centrul simțurilor sale – vederea, vorbirea și auzul – care servesc comunicării cu cei din jur. În această privință, s-a reamintit că poate fi suficient ca victima să fie umilită în propria sa viziune pentru a stabili existența unui tratament degradant în sensul art.3 CEDO. Marea Cameră a CtEDO nu s-a îndoit de faptul că o palmă, chiar dacă este un act izolat, nepremeditat și fără niciun efect grav sau de durată asupra persoanei care o primește, poate fi percepută de aceasta ca fiind o umilire*.

* ECtHR, Case of *Bouyid versus Belgium* [GC], Application no. 23380/09, Judgment of 28 September 2015, pct.56, 103-105. Disponibil: <https://goo.gl/vcCYW4>

41. Hotărârea Judecătorei Chișinău, sediul Ciocana, din 17 noiembrie 2017. Dosarul nr.4-225/17. Disponibil: <https://goo.gl/jaFqHp>

42. BRÎNZA, S., STATI, V. *Tratat de drept penal. Partea Specială*. Vol.II, p.684.

43. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 4 iulie 2017. Dosarul nr.1ra-800/2017. Disponibil: <https://goo.gl/kPcWia>

44. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 2 august 2017. Dosarul nr.1ra-1168/2017. Disponibil: <https://goo.gl/bc2g7C>

45. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 10 octombrie 2017. Dosarul nr.1a-1182/17. Disponibil: <https://goo.gl/jZrJr4>

46. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui acuzat și, prin urmare, cu privire la calificarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității procedurii*.

* CEDH, *Affaire D.M.T. et D.K.I. c. Bulgarie*, Requête no.29476/06, Arrêt 24 juillet 2012, pct.74. Disponibil: <https://goo.gl/8UWjaa>

47. Sentința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău, din 26 decembrie 2016. Dosarul nr.1-931/2016. Disponibil: <https://goo.gl/MrArVC>

48. În același sens, conform pct.10) alin.(12) art.90 CPP, martorul are dreptul la participarea în acțiuni procesuale din cadrul urmăririi penale, să fie asistat de un apărător ales de el ca reprezentant.

49. Sentința Judecătorei Râșcani, mun. Chișinău, din 26 decembrie 2016. Dosarul nr.1-931/2016. Disponibil: <https://goo.gl/MrArVC>

50. Sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău, din 10 ianuarie 2017. Dosarul nr.1-518/14. Disponibil: <https://goo.gl/Jx93bu>

51. *Ibidem*.

52. *Ibidem*.

53. *Ibidem*.

54. *Ibidem*.

55. La data redactării acestor rânduri, cauza penală prenotată se afla pe rolul Curții de Apel Chișinău.

56. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26 ianuarie 2016. Dosarul nr.1ra-148/2016. Disponibil: <https://goo.gl/ydzHjc>

57. Se pare că instanța supremă se conduce de viziunea stereotipică conform căreia infracțiunea de huliganism poate fi comisă doar într-un loc public.

Prezentat la 12.12.2017